

Smírčí kříže a kameny **Benešovska**

Společnost přátel památných kamenů Vysočiny

2021

<http://pamatnekameny.euweb.cz/>

Tyto drobné památky není dnes nutné příliš představovat, kamenné monolity jejichž hlavním výtvarným motivem je kříž se staly předmětem zvýšeného zájmu odborné i laické veřejnosti. Každým rokem je jich mnoho dobrými lidmi renovováno, stále zaznamenáváme nové přírůstky do centrální evidence, vychází o nich další články a publikace. Lze konstatovat, že mnohaletá usilovná práce profesionálních ochránců, soukromých badatelů i členů Společnosti pro výzkum kamenných křížů při muzeu v Aši je úspěšná.

Benešovsko nepatří k okresům s hustým výskytem, přesto zdejší kameny patří k zajímavým, objevují se zde novodobé repliky a také kameny obtížně zařaditelné. Benešovsko vyniká mnohaletou soustavnou evidencí i ochranou drobných památek. Každý zájemce o drobné památky byl se měl seznámit s místními ochránci vydanou publikací **Příběh kapliček z roku 2001** <https://www.databazeknih.cz/knihy/pribeh-kaplicek-drobne-sakralni-objekty-na-podblanicku-134511>, jde o jedinečné kolektivní dílo podobně jako vlastivědný časopis Pod Blaníkem. http://www.biblioteka.cz/pages/Publikace/PeriodikaCislaA.aspx?ID_Publikace=99856e35-29aa-11de-bf4f-b7249233d63c .

Přestože že mnohé níže popsané smírčí kameny byly dříve v evidenci kulturního odboru ONV, není dnes ani jeden v památkové evidenci NPÚ – <https://pamatkovykatalog.cz/>.

Většinu kamenů registroval pro centrální evidenci v Aši v roce 1987 pan Jaroslav Vít za spolupráce s tehdejší ONV Benešov, po něm dále přispěli Ivana Adamcová, manželé Busínští, Jaroslav Dietl, Zdeněk Procházka a další.

Hledání kamenů i historických pramenů k nim spolu jejich ochranou je nikdy nekončící úkol, kdy každá generace přidává svá poznání a činy.

Soupis zahrnuje bývalý okres Benešov, název lokality odpovídá katastrálnímu území výskytu.

- 1) Blažim
- 2) Čechtice
- 3) Domašín
- 4) Keblov
- 5) Křivsoudov
- 6) Líšno
- 7) Petřiny
- 8) Ratměřice
- 9) Tehov
- 10) Vlašim

Blažim nad Vltavou

Stojí na soukromé zahradě v osadě Chlum. Dříve stál na skalním ostrohu v lese asi 250 m od dnešního umístění. Drobný kámen s reliéfem maltézského kříže

Druh: smírčí kámen

Rozměry: 55x34x18 cm

Materiál: -

SPVKK Aš: 1522 Chlum

Památkový katalog: -

Přístupnost: omezená – soukromá nemovitost

Mapy.cz: -

Historie:

1987: Evidován SPVKK Aš – **Jaroslav Vít**

1997 popsán v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“: V Chlumu – Neveklově je hlášen křížový kámen, o kterém tradice praví, že je to náhrobek husitů. Podle zachovaného popisu na něm byl zobrazen kalich. Objekt dosud nebyl nalezen.

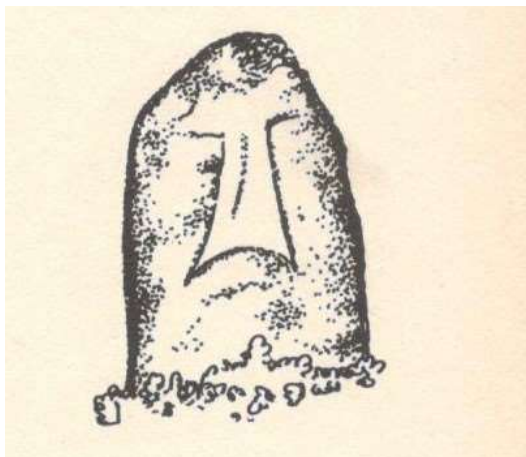
2001 popsán s kresbou v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“: Silně zerodovaný opracovaný kámen. Na něm pozitivní reliéf části templářského kříže. Jeho horní část je povětrností setřena, zbytek byl od 19. století považován za nohu kalicha. V té době vznikla pověst, že jde o náhrobek zabitého husitského poutníka z roku 1419.

Rozměry 47x35x21 cm. Křížový kámen se nachází na skalním ostrohu v lese nad potůčkem tekoucím z kopce Chlum, asi 250 m od osady Chlum. Podle tradice zde bylo podobných kmenů více, míso je zváno Na Křížkách.

Ostatní odkazy: <http://smircikrize.euweb.cz/CR/Benesov/Chlum.html>

Kresby a fotografie:

- 1) 2001 Kamenné kříže Čech a Moravy

2) 2017 Pavel Valenta

Čechtice

Stojí v Podzámecké ulici na pozemku městyse naproti č. p. 15. Žulový smírčí kámen s vytesaným obrysem řeckého kříže na přední straně, na zadní straně pravděpodobně pozitivní reliéf tří spojených křížů. Aktuálně je za kamenem opravená opěrná zeď.

Podle místního ústního podání pochází z třicetileté války a původně měl stát kousek jinde, kde přesně se však neví. V poslední třetině 20. století se posouval o několik metrů při výstavbě vedlejšího domu. V této ulici byl také v 70. letech při stavbě domu nalezen grošový poklad, o kterém se v Čechtích již dříve se vyprávělo, že zde někde zloděj peníze ukryl.

Druh: smírčí kámen

Rozměry: 85x74x22 cm

Materiál: -

SPVKK Aš: 1882

Památkový katalog: -

Přístupnost: volně přístupný

Mapy.cz: -

<https://mapy.cz/fotografie?x=15.0508337&y=49.6243025&z=16&source=muni&id=3478&sourcep=foto&idp=423289>

Historie:

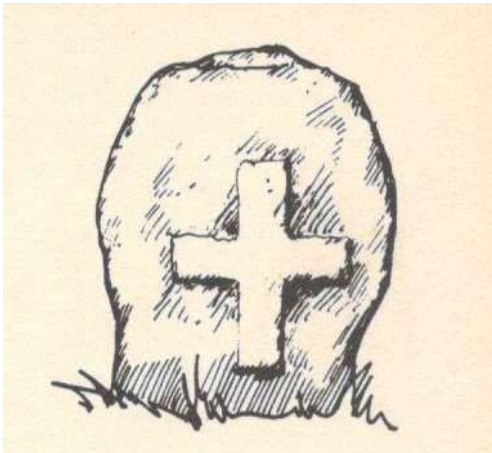
1999 od 30.4 evidován SPVKK Aš – **Ivana Adamcová**

2001 popsán s kresbou v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“: Nahoře zakulacený kámen z obou stran opracovaný s reliéfem řeckého kříže na přední i odvrácené straně. Rozměry nebyly uvedeny. Křížový kámen stojí při pravé straně silnice, asi 200 m od výjezdu z náměstí směrem na Křivsoudov.

Ostatní odkazy: <http://smircikrize.euweb.cz/CR/Benesov/Cechtice.html>

Kresby a fotografie:

- 1) 2001 Kamenné kříže Čech a Moravy

2) 2020 Michal Streubel 2x

Domašín

Stojí na městském pozemku po pravé straně silnice Domašín - Znosim na vrcholu stoupání vedle litinového kříže. Jde o hranici katastrů Domašín a Znosim. Vysoký kámen s reliéfem křížů na třech stranách, kříž na východní straně má uprostřed vytesaný drobný křížek.

Druh: smírčí kámen

Rozměry: 95x44x34 cm

Materiál: -

SPVKK Aš: 0356 Znosim

Památkový katalog: -

Přístupnost: volně přístupný

Mapy.cz: -

<https://mapy.cz/fotografie?x=14.8721670&y=49.7045258&z=16&source=ward&id=2063&sourcep=foto&idp=250121>

Historie:

1987: od 20.6. evidován SPVKK Aš – **Jaroslav Vít**

1997 popsán s kresbou v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“: Žulový kámen s nevýrazným reliéfem kříže s rozšiřujícími se rameny a tělem. Uprostřed vysekán do hloubky malý křížek. Rozměry: 65x5x25 cm. Nachází se u cesty do Domašína vedle litinového kříže s tělem ukřižovaného Krista a tabulkou CHVÁLA KRISTU.

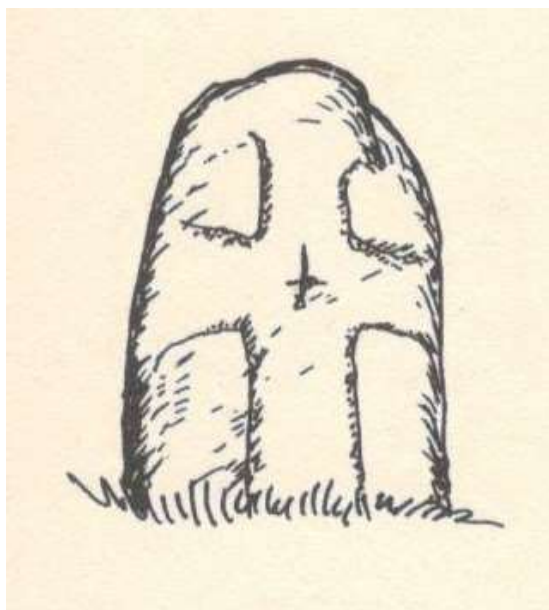
2001 popsán s kresbou v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“: Žulový kámen s nevýrazným reliéfem kříže s rozšiřujícími se rameny a tělem. Uprostřed vysekán do hloubky malý křížek. Rozměry: 65x5x25 cm. Nachází se u cesty do Domašína vedle litinového kříže s tělem ukřižovaného Krista a tabulkou chvála kristu.

V témže roce popsán rovněž v „Příběh Kapliček“: Do kategorie smírčích křížů, zbudovaných pachatelem na místě činu jako symbol usmíření, spadá např. i křížový kámen u Křivsoudova a Domašína, oba nejasného stáří.

Ostatní odkazy: <http://smircikrize.euweb.cz/CR/Benesov/Znosim.html>

Kresby a fotografie:

1) 1997 i 2001 Kamenné kříže Čech a Mravy

2) 2020 Michal Streubel

Keblov

Stojí na pozemku Povodí Vltavy na ostrově v usazovací nádrži - poldru na Sedlickém potoce před vodní nádrží Němčice. Žulový kámen s oboustranným pozitivním reliéfem latinského kříže. Patří k poměrně úzké skupině vyšších historickým smírčím kamenům. Ke kameni se vztahuje několik pověstí pověst o zabití kněží nebo mnichů z kláštera v Želivi.

Druh: smírčí kámen

Rozměry: 137x77x25 cm

Materiál: -

SPVKK Aš: 1570 Kačerov

Památkový katalog: -

Přístupnost: nepřístupný

Mapy.cz: -

Historie:

1991 od 15.11. evidován SPVKK Aš – **Helena Busínská**

1997 popsán s kresbou v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“: Jeden z největších a nejlépe zachovaných křížových kamenů. Rozměrná žulová deska s oboustranným reliéfem kříže po celé ploše. Rozměry 135x75x40 cm. nachází se u bývalé cesty v zamokřeném údolí Čechtického potoka v oblasti Lesského mlýny, 150 m od hráze zálivu Želivské přehrady. Místní pověst praví, že stojí na místě usmrcení mnicha, který prchal ze Želivského kláštera.

2001 popsán s kresbou v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“: Jeden z největších a nejlépe zachovaných křížových kamenů. Rozměrná žulová deska s oboustranným reliéfem kříže po celé ploše. Rozměry 135x75x40 cm. nachází se u bývalé cesty v zamokřeném údolí Čechtického potoka v oblasti Lesského mlýny, 150 m od hráze zálivu Želivské přehrady. Místní pověst praví, že stojí na místě usmrcení mnicha, který prchal ze Želivského kláštera.

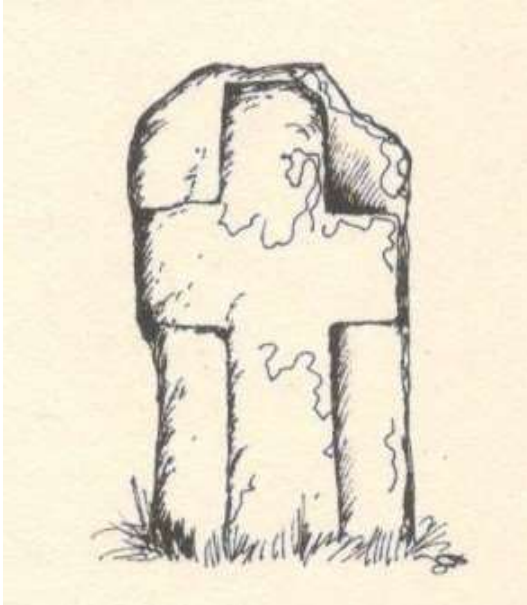
V témže roce je s kresbou popsán rovněž v „Příběh Kapliček“: Příkladem z Podblanicka je zatím nedatovaný křížový kámen u Kačerova (obr. č. 43). Jedná se o kamennou stělu 135x75x40 cm s reliéfně tesaným masivním křížem, k níž se pojí legendy. Podle jedné z nich byl objekt postaven na místě k usmrcení mnicha, prchajícího za husitských válek ze Želivského kláštera.

V témže roce je ještě jednou popsán v časopise Pod Blaníkem – Jan Svoboda. <http://www.tkv.cz/pdf/periodika/podblanikem/26/03/25.pdf>

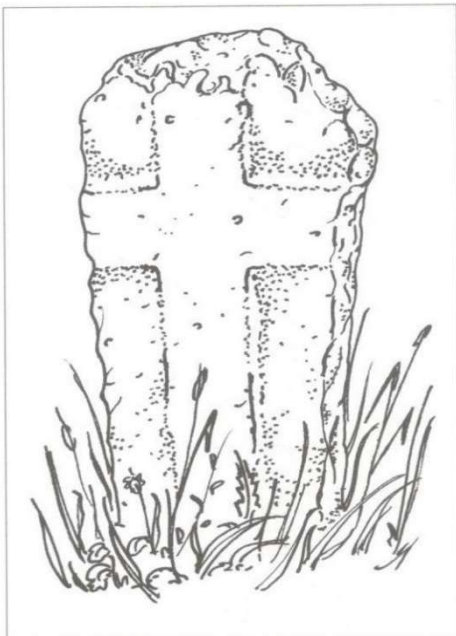
Ostatní odkazy: <http://smircikrize.euweb.cz/CR/Benesov/Kacerov.html>

Kresby a fotografie:

1) 1997 i 2001 Kamenné kříže Čech a Moravy

2) 2001 Příběh kapliček

*Obr. č. 43 – Kačerov, křížový kámen,
datace nejasná (kresba: J. Nusek, 2001)*

3) 2001 Pod Blaníkem

KŘÍŽOVÝ KÁMEN U KAČEROVA

Kačerov leží západně od obce Loket, poblíž městečka Křivsoudov. Tam, v zamokřeném údolí Čechtického potoka, v oblasti Leského mlýna, 150 m od hráze zálivu Želivské přehrady, se nachází u bývalé cesty jeden z největších a nejlépe zachovaných křížových kamenů na Podblanicku. Žulová deska o rozměrech 135 x 75 x 40 cm má na obou stranách po celé ploše reliéf kříže.

Dvě pověsti o tomto kříži nám vypsala žákyně 9. třídy Základní školy v Dolních Kralovicích Miloslava Dorážková a legendy doprovodila kresbou této památky. Tu zde přinášíme.

V první pověsti se vypráví, že pod Kačerovem, v bažinatém údolí, se nachází největší smírčí kámen v Čechách. Křivsoudovská kronika traduje, že kámen je vztyčený na místě, kde husité utopili keblovského kaplana.

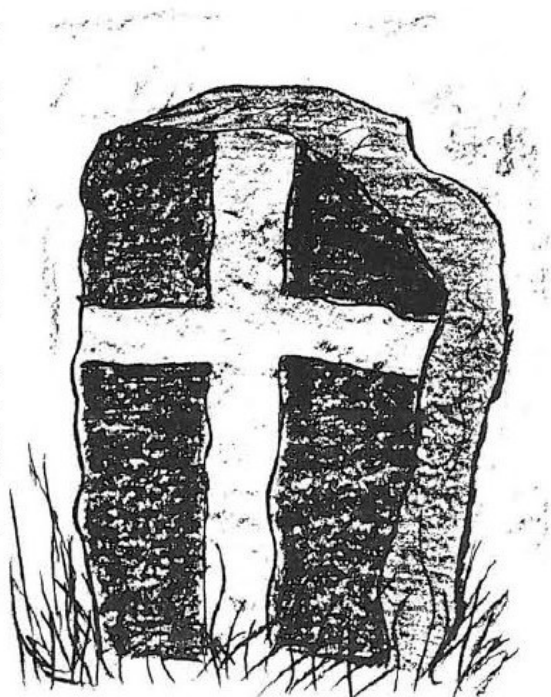
Stalo se to prý tak, že když husité táhli na Kutnou Horu, vydrancovali vsi Keblův, Borovsko a Vestec. Nutili přitom keblovského faráře, aby přestoupil na viru podobojí. Jelikož tak nechtěl učinit, na místě ho uškrtili. Jeho dvěma kaplanům se podařilo uprchnout, avšak první byl dostižen a oběšen na hrušce u cesty k Sedmpánům. Druhý doběhl k Čechtickému potoku pod Kačerov, kde byl chycen a utopen.

Druhá pověst vypráví, že u bývalého Leského mlýna na břehu Čechtického potoka je křížový kámen označující místo, kde byl při útěku z Keblůva zabit husitský kněz. Vrahové byli chyceni a museli zde postavit tento kámen.

Dnes se křížový kámen nalézá na malém ostrůvku při okraji vodárenské nádrže.

Jan Svoboda

Křížový kámen u Kačerova (kresba: Miloslava Dorážková).

4) 2018 Pavel Valenta 2x

Křivsoudov

Stojí v obecním aktuálně vykáceném lese severně od Křivsoudova ve svahu nad pravostranným přítokem Čechtického potoka. Kámen se reliéfem jetelového kříže a meče na jedné straně a prostým křížem na druhé straně, kámen má pravděpodobně odlomený dřík neznámo kde. Při těžbě kůrovcového dřeva v roce 2019 byl vyvrácen, ale po pár měsících by na původním místě znovu vztyčen.

Druh: smírčí kámen

Rozměry: celkové 100x69x27 cm, viditelná výška 80 cm.

Materiál: -

SPVKK AŠ: 1277

Památkový katalog: -

Přístupnost: volně přístupný

Mapy.cz:

<https://mapy.cz/fotografie?x=15.0903466&y=49.6434358&z=14&q=K%C5%99ivsoudov&source=muni&id=3512&sourcep=foto&idp=309028>

Historie:

1995: evidován SPVKK AŠ – **Zdeněk Procházka**

1997 popsán s kresbou v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“: Plochá kamenná deska, na ní reliéf jetelového kříže, pod jeho levým ramenem je vryp dýky. Podle místního tisku byl postaven pachatelem vraždy na místě činu jako symbol smíření. Rozměry 80x65x34 cm. Křížový kámen stojí vlevo od cesty do Keblova nad přítokem Čechtického potoka.

2001 popsán s kresbou v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“: Plochá kamenná deska, na ní reliéf jetelového kříže, pod jeho levým ramenem je vryp dýky. Podle místního tisku byl postaven pachatelem vraždy na místě činu jako symbol smíření. Rozměry 80x65x34 cm. Křížový kámen stojí vlevo od cesty do Keblova nad přítokem Čechtického potoka.

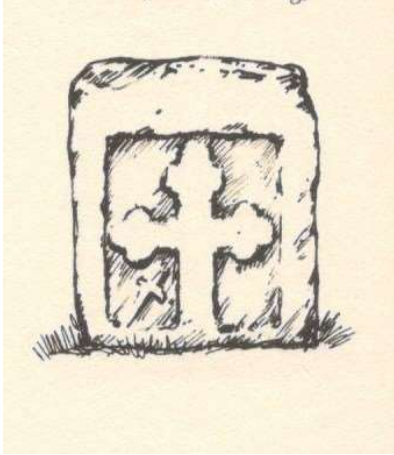
V témže roce popsán rovněž v „Příběh Kapliček“: Do kategorie smírčích křížů, zbudovaných pachatelem na místě činu jako symbol usmíření, spadá např. i křížový kámen u Křivsoudova a Domašína, oba nejasného stáří.

Ostatní odkazy:

<http://smircikrize.euweb.cz/CR/Benesov/Krivsoudov.html>

Kresby a fotografie:

1) 1997 i 2001 Kamenné kříže Čech a Moravy

2) 2020 Michal Streubel 2x

Líšno

Stojí severovýchodně za obcí u silnice č.111 na pozemku města Bystřice. Hrubě otesaný kámen s reliéfy latinského kříže a šipky nebo číslice 1. Pověsti uvádí, že na místě zahynulo 9 Švédů, 9 svatebčanů, nebo 9 husitů. Podle sdělení ONV z roku 1987 se zde dříve mělo nacházet 9 podobných kamenů/křížů. Nedaleko kamene leží na zemi několik větších křemencových kamenů. Existuje i teorie o rozlámaném menhiru / menhirech.

Druh: smírčí kámen

Rozměry: 123x78x32 cm

Materiál: -

SPVKK Aš: 0353

Památkový katalog: -

Přístupnost: volně přístupný

Mapy.cz:

<https://mapy.cz/fotografie?x=14.6918274&y=49.7341417&z=14&source=ward&id=1064&sourcep=foto&idp=2352954>

Historie:

1987 od 20.6. evidován SPVKK Aš – **Jaroslav Vít**

1997 popsán s kresbou v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“: Kámen nesoucí shodné znaky s menhiry, s vysekaným, poněkud nachýleným latinským křížem. Na odvrácené straně dvě úsečky tvořící číslici 1. Podle starších popisů bylo na kameni devět křížů, podle pověsti, že na místě zahynulo devět Švédů (nebo svatebčanů, husitů atd.). Nebyly však nalezeny. Rozměry 110x73x35 dm. Najdeme jej v poloze U křížku. Místo se podle kamene jmenuje U křížku.

2001 popsán s kresbou v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“: Kámen nesoucí shodné znaky s menhiry, s vysekaným, poněkud nachýleným latinským křížem. Na odvrácené straně dvě úsečky tvořící číslici 1. Podle starších popisů bylo na kameni devět křížů, podle pověsti, že na místě zahynulo devět Švédů (nebo svatebčanů, husitů atd.). Nebyly však nalezeny. Rozměry 110x73x35 dm. Najdeme jej v poloze U křížku. Místo se podle kamene jmenuje U křížku.

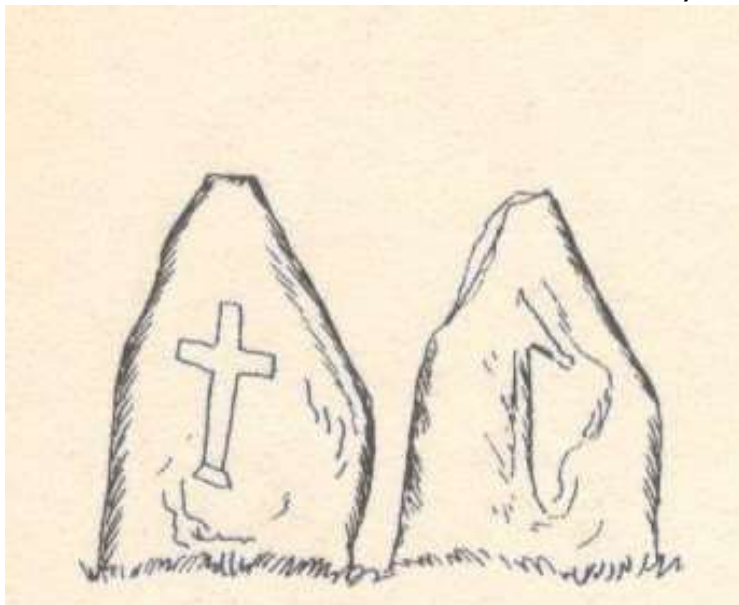
Ostatní odkazy:

<http://smircikrize.euweb.cz/CR/Benesov/Lisno.html>

<https://eldar.cz/archeoas/lokality/lisno.html>

Kresby a fotografie:

1) 1997 i 2001 Kamenné kříže Čech a Moravy

2) 2020 Michal Streubel

Petříný

Stojí na mezi soukromého pozemku asi 100 m v polích vpravo od silnice z Tehova do Petřin, východně od kóty 466 m n.m. asi 500 m nad Petřinami. Robustní kámen s reliéfem templářského kříže se zbytky orámován.

Druh: smírčí kámen

Rozměry: 100x69x19 cm

Materiál: -

SPVKK Aš: 1782

Památkový katalog: -

Přístupnost: volně přístupný, podle stavu polních kultur.

Mapy.cz:

<https://mapy.cz/fotografie?x=14.9439892&y=49.7357102&z=15&source=ward&id=13535&sourcep=foto&idp=469728>

Historie:

1998: popsán v časopise Pod Blaníkem

http://www.tkv.cz/pdf/periodika/podblanikem/24/04/13_14.pdf

od prosince evidován SPVKK Aš – **Jiří Hostek**

2001 Plochá kamenná deska s pravým rohem odlomeným. Na ní je templářský kříž v pozitivním reliéfu. Kolem něho zbytek orámování. Rozměry 95x65x20 cm. Stojí na okraji obdělávaného pole asi 200 m jiho východně od kóty 466 m v polní trati Habřina.

V témže roce popsán rovněž v „Příběh Kapliček“: Kříž, v poli, kámen.

Ostatní odkazy: <http://smircikrize.euweb.cz/CR/Benesov/Petriny.html>

Kresby a fotografie:

1) 1998 Jiří Hostek

Kamenný kříž u Petřín (foto: Jiří Hostek).

2) 2001 Kamenné kříže Čech a Moravy

3) 2019 Miloš Bach

Ratměřice

Stál v parku u kostela v obci, dnes pohřešovaný. Kámen ve tvaru srdce na kamenném podstavci. Kámen byl dříve jako smírčí evidovaný ONV.

Druh: památný kámen

Rozměry: -

Materiál: -

SPVKK Aš: 0355

Památkový katalog: -

Přístupnost: pohřešovaný

Mapy.cz:

<https://mapy.cz/turisticka?x=14.7624835&y=49.6437361&z=16&source=base&id=1702379>

Historie:

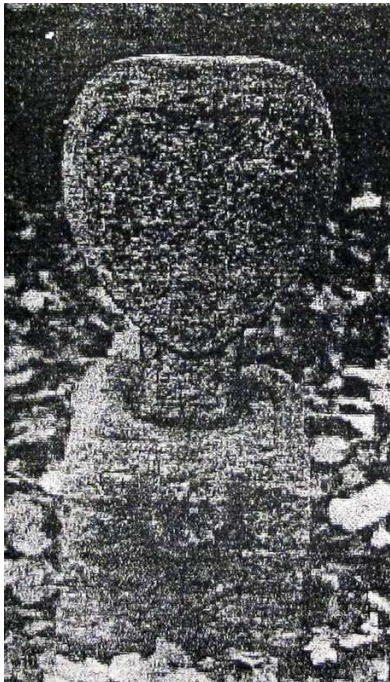
1987: od 20.6. evidován SPVKK Aš – **Jaroslav Vít**

1997/2021 popsán v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“: Mimo uvedené památky jsou okresním úřadem evidovány jako smírčí kříže náhrobky v obci Arnoštovice a Ratměřice.

Ostatní odkazy: <http://smircikrize.euweb.cz/CR/Benesov/Ratmerice.html>

Kresby a fotografie:

- 1) 1987 archiv SPVKK Aš

Tehov

Stojí na dně zarostlého údolí na levém břehu Dalkovického potoka v soukromém lese u hranice s katastrem obce Psáře. Drobný kámen s poškozenými horními rohy, uprostřed vytasený pozitivní reliéf templářského kříže v ohraničeném poli, na kříži i okolo někteří badatelé spatřují nejasné rostlinné motivy.

Druh: smírčí kámen

Rozměry: 70x50x8 cm

Materiál: -

SPVKK Aš: 2133

Památkový katalog: -

Přístupnost: volně přístupný

Mapy.cz:

<https://mapy.cz/fotografie?x=14.9715784&y=49.7329168&z=15&source=ward&id=11137&sourcep=foto&idp=2794926>

Historie:

2003 nález publikován v časopise Pod Bláníkem **Jiří Hostek a Miloslav Třešňák**

<http://www.tkv.cz/pdf/periodika/podblanikem/29/04/11.pdf>

2004: Evidován SPVKK Aš – **Jaroslav Dietl**

Ostatní odkazy: <http://smircikrize.euweb.cz/CR/Benesov/Tehov.html>

Kresby a fotografie:

1) 2003 Jiří Hostek a Miloslav Třešňák

Nově objevený křížový kámen u Tehova.

2) 2020 Miloš Bach

Vlašim

Stojí po pravé straně silnice z Vlašimi do Vracovic nedaleko Staré obory v městském lese. Drobný kamenný kříž se zbytkem nápisu/letopočtu 18..., dnes nečitelné. Mělo zde dojít k zabití ženy říjícím jelenem z knížecí obory.

Druh: smírčí kámen

Rozměry: 45x40x13 cm

Materiál: -

SPVKK Aš: 0911

Památkový katalog: -

Přístupnost: volně přístupný

Mapy.cz:

<https://mapy.cz/fotografie?x=14.9161318&y=49.6864328&z=15&source=ward&id=11137&sourcep=foto&idp=473707>

Historie:

1994: evidován SPVKK Aš - **Busínští**

1997 popsán s kresbou v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“: Pravidelný žulový rovnoramenný kříž, málo erodovaný, vpředu čitelná pouze prvá dvě čísla letopočtu: 18... Rozměry: 51x40x14 cm. Jeho stanoviště je po pravé straně silnice z města do Vracovic za odbočkou stoupající k Loretě.

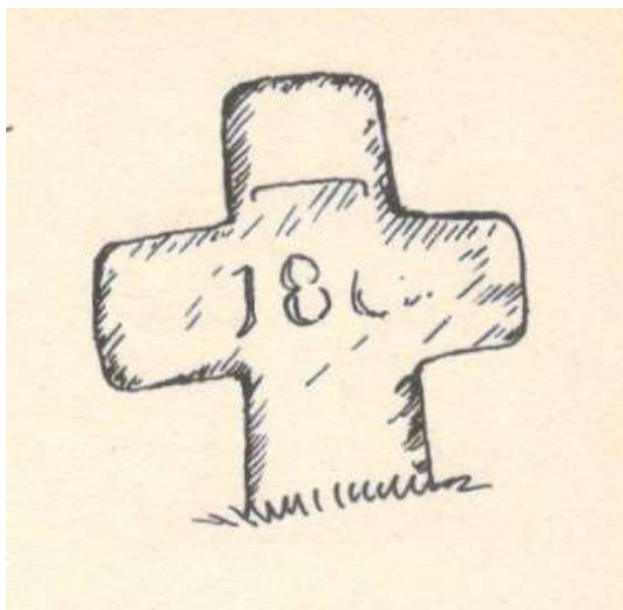
2001 popsán s kresbou v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“: Pravidelný žulový rovnoramenný kříž, málo erodovaný, vpředu čitelná pouze prvá dvě čísla letopočtu: 18... Rozměry: 51x40x14 cm. Jeho stanoviště je po pravé straně silnice z města do Vracovic za odbočkou stoupající k Loretě.

V témže roce popsán rovněž v „Příběh Kapliček“: Mladšího data je pak kamenný kříž u cesty v Vlašimi do Vracovic poblíž lorety, pocházejí z roku 1789 a zřízený na památku ženy z blízké hájovny, kterou usmrtil jelen (tamtéž).

Ostatní odkazy: <http://smircikrize.euweb.cz/CR/Benesov/Vlasim.html>

Kresby a fotografie:

1) 1997 i 2021 Kamenné kříže Čech a Moravy

2) 2020 Michal Streubel

Příbuzné kamenné monolity s nejasným zařazením a novodobé kamenné realizace

Do centrální evidence SPVKK byly postupně zapsány i kameny mladšího původu (ostré hrany), například Heřmaničky, které svým provedením patří k širšímu regionu obou břehů Vltavy mezi Prahou a Českými Budějovicemi. Do evidence se dostaly i další zajímavé kameny včetně novodobých jejichž hlavním výtvarným motivem je monolitický kříž. Teprve další bádání o jejich původu prokáže, jestli některé mají také smírčí původ v širším slova smyslu.

- 11) Čechtice
- 12) Heřmaničky
- 13) Manělovice
- 14) Tožice
- 15) Vracovice

Čechtice 0352

Torzo nízkého jetelového kamenného kříže stojí opřené u zedí vedle kostela. Kříž má uražené levé rameno a je na něm vytesáno devět řádků nečitelného nápisu a dva kruhové reliéfy.

Druh: pravděpodobně starý hřbitovní kříž.

Rozměry: 73x34x14 cm

Materiál: -

SPVKK Aš: 0352

Památkový katalog: -

Přístupnost: volně přístupný

Mapy.cz:

<https://mapy.cz/fotografie?x=15.0488475&y=49.6228233&z=19&source=ward&id=11137&sourcep=foto&idp=1168322>

Historie:

1987 od 20.6. evidován SPVKK Aš – **Jaroslav Vít**

1997/2021 popsán v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“: V obci Popovice je monolitický hřbitovní kříž s rokaji, podobný je v obci Čechtice.

Ostatní odkazy: <http://smircikrize.euweb.cz/CR/Benesov/Cechtice.html>

Kresby a fotografie:

1) 2020 Michal Streubel

Heřmaničky

Stojí u polní cesty z Loudiky do Jiříkovce. Kamenný kříž s erodovaným reliéfem Krista zasazený do pevného soklu.

Druh: kamenný kříž

Rozměry: 67x50x15 cm

Materiál: -

SPVKK Aš: 1523 Loudilka

Památkový katalog: -

Přístupnost: volně přístupný

Mapy.cz:

<https://mapy.cz/fotografie?x=14.5716812&y=49.5993193&z=15&source=muni&id=3488&sourcep=foto&idp=1877645>

Historie:

1987 od 20.6. evidován SPVKK Aš – **Jaroslav Vít**

1997

popsán <https://mapy.cz/fotografie?x=14.5716812&y=49.5993193&z=15&source=muni&id=3488&sourcep=foto&idp=1877645> s kresbou v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“:

Malý žulový kříž s břevnem uprostřed kůlu. Je postaven na kvádrovém soklu vysokém 38 cm. Na něm málo znatelný reliéf Krista na kříži.

Rozměry 67x51x20 cm. Stojí 100 m jižně od osady na rozcestí polních cest.

2001 popsán s kresbou v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“:

Malý žulový kříž s břevnem uprostřed kůlu. Je postaven na kvádrovém soklu vysokém 38 cm. Na něm málo znatelný reliéf Krista na kříži.

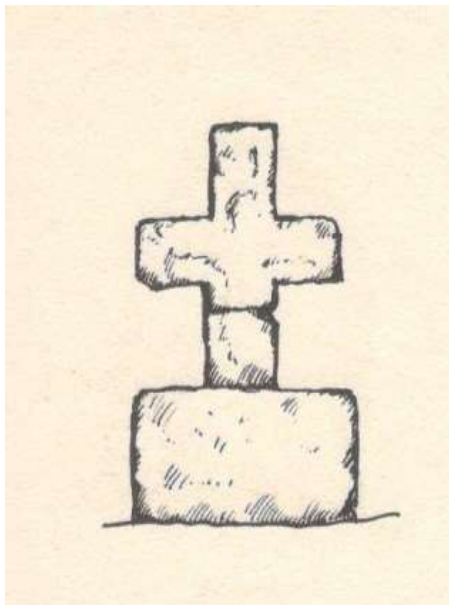
Rozměry 67x51x20 cm. Stojí 100 m jižně od osady na rozcestí polních cest.

V témže roce popsán rovněž v „Příběh Kapliček“: Kříž, na rozcestí polních cest (100 m před osadou), kámen, uprostřed hrubě tesaná podoba Krista.

Ostatní odkazy: <http://smircikrize.euweb.cz/CR/Benesov/Loudilka.html>

Kresby a fotografie:

1) 1997 i 2001 Kamenné kříže Čech a Moravy

2) 2020 Michal Streubel

Manělovice

Stojí u polní cesty do Maršovic u zaniklé odbočky, kousek za vysokým kamenným křížem. Velký hrubě opracovaný žulový kámen do podoby kola s vytesaným křížkem, dnes je reliéf kříže hodně setřelý.

Druh: kámen s reliéfem kříže

Rozměry: 110x76x30 cm, rozměry kříže 29x16 cm

Materiál: -

SPVKK Aš: 0566

Památkový katalog: -

Přístupnost: volně přístupný

Mapy.cz: -

Historie:

1987 od 7.6. evidován SPVKK Aš – **Jaroslav Vít**

1997 popsán s kresbou v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“: Z osamělého balvanu přisekaný neumělý kříž. Jeho hlava je vytvořena jako kruh, na kterém je vyžlabený latinský křížek. Rozměry 102x172x85 cm. Stojí vlevo u cesty do Maršovic, 50 m za pamětním křížem manželů Brdkových z roku 1884.

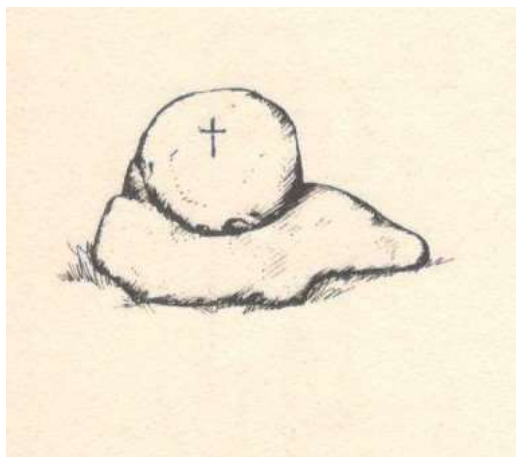
2001 popsán s kresbou v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“: Z osamělého balvanu přisekaný neumělý kříž. Jeho hlava je vytvořena jako kruh, na kterém je vyžlabený latinský křížek. Rozměry 102x172x85 cm. Stojí vlevo u cesty do Maršovic, 50 m za pamětním křížem manželů Brdkových z roku 1884.

Ostatní odkazy:

<http://smircikrize.euweb.cz/CR/Benesov/Manelovice.html>

Kresby a fotografie:

- 1) 1991 i 2001 Kamenné kříže Čech a Moravy

2) 2020 Michal Streubel

Tožice

Stojí pod stromem na ohrazené soukromé pastvině vpravo od polní cesty vedoucí jižně z obce. Novodobý kámen ve tvaru vysokého smírčího kříže. Byl zhotovený v roce 2001 panem Danielem Vepřekem na popud majitele pozemku. Svým tvarem, zejména nezvyklým poměrem výšky a šířky připomíná smírčí kříž z Rožnova u Jaroměře, který byl také vzorem pro kříž akademika Servíta na Vyšehradském hřbitově vytvořený Vladimírem Preclíkem.

Druh: novodobý smírčí kámen

Rozměry: 188x78x14 cm

Materiál: -

SPVKK Aš: 2134

Památkový katalog: -

Přístupnost: omezená, soukromá ohrazená pastviny

Mapy.cz: -

Historie:

2004 evidován SPVKK Aš – **Jaroslav Dietl**

Ostatní odkazy: <http://smircikrize.euweb.cz/CR/Benesov/Tozice.html>

Kresby a fotografie:

- 1) 2020 Michal Streubel

Vracovice

Stojí na křižovatce silniček východně od Částrovic. Kříž z tzv. terasa, který je považován za novodobý objekt, ale může být i replikou staršího kamene.

Druh: smírčí kámen

Rozměry: 85x52x12 cm

Materiál: -

SPVKK Aš: 2210 Částrovice

Památkový katalog: -

Přístupnost: volně přístupný

Mapy.cz:

<https://mapy.cz/fotografie?x=14.9292051&y=49.6519732&z=16&source=area&id=16840&sourcep=foto&idp=830038>

Historie:

2001 popsán v „Příběh Kapliček“: Částrovice (Vracovice), kříž.

2005 evidován SPVKK Aš – **Michal Streubel**

Ostatní odkazy:

<http://smircikrize.euweb.cz/CR/Benesov/Castrovice.html>

Kresby a fotografie:

- 1) 2020 Michal Streubel

Další podobné drobné památky a nejasnosti

Některé evidence ještě zachycují tyto podobné kameny:

- 16) Arnoštovice – tři pravděpodobně náhrobní kameny u kostela, NPU 1000123805 (SPVKK 0351, 0728, 0729)
1997/2021 popsány v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“: Mimo uvedené památky jsou okresním úřadem evidovány jako smírčí kříže náhrobky v obci Arnoštovice
<http://smircikrize.euweb.cz/CR/Benesov/Arnostovice.html> ,
- 17) Křečovice – kamenná hlava zazděná do zdi kostela (SPVKK 6384)
<http://smircikrize.euweb.cz/CR/Benesov/Krecovice.html> ,
- 18) Neveklov – vysoký náhrobní kámen s mohutným křížem zazděný do levé vnitřní strany západní brány kostelního areálu (SPVKK 6525)
<http://smircikrize.euweb.cz/CR/Benesov/Neveklov.html> ,
- 19) Popovice – náhrobní kámen u kostela sv. Jakuba Staršího, NPU 1000154154 (SPVKK 0354)
1997/2021 popsán v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“: V obci Popovice je monolitický hřbitovní kříž s rokaji
<http://smircikrize.euweb.cz/CR/Benesov/Popovice.html> ,
- 20) Poříčí nad Sázavou – starý náhrobní kámen s letopočtem 1826 opřený u hřbitovní zedě u kostela sv. Havla (SPVKK: 2437)
http://smircikrize.euweb.cz/CR/Benesov/Porici_nad_Sazavou.html ,
- 21) Postupice – drobný kamenný kříž se zvláštním zakončením nohy postavený u zdi kostela sv. Martina.
<https://mapy.cz/fotografie?x=14.7771632&y=49.7266901&z=19&source=muni&id=3536&sourcep=foto&idp=1262202>
- 22) Strojetic – novodobý pramen uvádí u obce smírčí kříž. Průzkumem terénu a kontaktování místních znalců nebyl výskyt tohoto kamene potvrzen, pravděpodobně jde o omyl
<https://www.turistika.cz/mista/strojetic/detail> ,
- 23) Vracovice – dva monolitické kříže z umělého kamene stojí v remízku jižně od obce u polní cesty do Pravonína. Podle místní informace jde o náhrobní kameny ze hřbitova v Kondraci
<https://mapy.cz/fotografie?x=14.9371865&y=49.6605511&z=17&q=Vracovice&source=muni&id=3571&sourcep=foto&idp=527382> ,

24) Vrchotovy Janovice – soubor čtyř pravděpodobně náhrobních, nebo zádušních křížů u kostela a čtyři náhrobní kříže členů rodu Nádherných v parku pod hřbitovem (SPVKK 1851-1854 a 2387).

2021 popsány s kresbami v publikaci „Kamenné kříže Čech a Moravy“:

http://smircikrize.euweb.cz/CR/Benesov/Vrchotovy_Janovice.html .

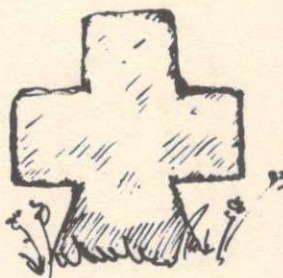
1851 Vrchotovy Janovice

BN

Žulový, dobře kamenicky zpracovaný kříž na klínové noze.

Rozměry: 60×45×15 cm.

Stojí na východní straně místního kostela sv. Martina ve dvojici s kamenným křížem č. 1852. Opěrný pilíř chrámové lodi odděluje druhou dvojici kamenných křížů.

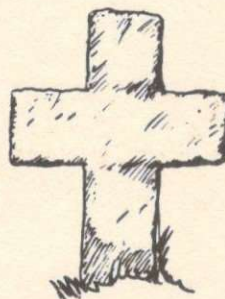
1852 Vrchotovy Janovice

BN

Pravouhle opracovaný latinský kříž ze žuly.

Rozměry: 70×45×15 cm.

Stojí společně s křížem č. 1851 u východní zdi kostela sv. Martina.

1853 Vrchotovy Janovice

BN

Robustní žulový kříž s mírně rozšířenou nohou.

Rozměry: 70×50×18 cm.

Stojí ve druhé dvojici křížů u východní zdi kostela sv. Martina.

OKRES BENEŠOV

1854 Vrchotovy Janovice

BN

Pravouhle opracovaný žulový kříž na výrazné klínové noze.

Rozměry: 65×45×15 cm.

Stojí u východní zdi kostela sv. Martina ve druhé dvojici křížů s číslem 1853.

O smírčích křížích a kamenech obecněji

Smírčí kříže a kameny si dnes můžeme prohlížet také na specializovaných internetových stránkách např. <http://smircikrize.euweb.cz/> , <http://www.drobnepamatky.cz/> , nebo v mapových aplikacích, například na <https://mapy.cz/> ve vrstvě Panorama, nebo ve vrstvách s fotografiemi. Rozsáhlá alba s těmito památkami najdeme také na www.rajce.idnes.cz/. Pozadu nezůstávají ani sociální sítě pro např. <https://www.facebook.com/Smírčí-kříže-1502401933333105/>. Hledání nám dnes také usnadňuje navigace GPS. Někdy jsou u nich ukryté tzv. „kešky“. Stále více archivních dokumentů je dnes zpřístupněno v digitální podobě.

Terminologie

Od počátku zájmu o tyto památky se dodnes hledá odpovídající pojmenování a význam. Jako příklad uvádím polemiku mezi panem Urbanem a Růžičkou z roku 1941: *Vy překládáte Sühnekreuze na pokutní? není to špatné, ale myslím, že se to hodí spíše na soudně uložené postavení kříže, méně na dobrovolné podle dohody s pozůstalými? Proto jsem raději volil název „kříž na usmířenou“ (zlého činu).*

I dnes existují názory, že za smírčí kříž a kámen se považuje objekt, ke kterému je dohledatelná smírčí smlouva. Takových objektů je však jen několik a užívat pro ostatní pojmenování kamenný kříž nebo kámen smírčího typu je poněkud nepraktické. U obecné veřejnosti se ustálil názor, že za smírčí kříže a kameny se považují drobné monolitické objekty jejichž hlavním výtvarným motivem je kříž a předpokládá se u nich vztyčení na usmíření a připomenutí nešťastné zpravidla smrtelné události, existují však i smírčí kameny, které měli být vztyčeny na znamení ukončení pozemkového sporu. Na Kutnohorsku jsou podobné objekty považované za hraniční kameny sedleckého kláštera, jinde se uvažuje o označení zádušního majetku. S rozdílností názorů je potřeba se smířit.

O replikách a novodobých kamenech

Lidé památná místa od nepaměti různě označují, jedním z projevů je i umístování smírčích křížů, kamenů a pomníků na místa spojené s nešťastným osudem. Někdy se původní objekt ztratí a je nahrazený replikou nebo vznikne typově podobný nový kámen. Došlo i na případy, že se po usazení repliky podaří nalézt ztracený kámen (Bystrá u Humpolce). I na Benešovsku mají lidé potřebu vztyčovat repliky i nové kameny (Tožice, Vracovice), nebo opravovat jiné staré památky a nacházet k nim příběhy se smírem, kde příklad za všechny najdeme opět na Tožici.

Tožice II

Nedávno obyvateli obce rekonstruovaný litinový kříž na mohutném kamenném podstavci stojí vlevo u polní cesty vedoucí západním směrem od hřbitova. V obci je považován za smírčí kříž, postavený na památku smrti popálením mladé Toničky při opékání brambor, k jejímu smutnému příběhu se podařilo dohledat záznamy v matrikách.

<https://prateletozice.estranky.cz/clanky/aktuality/2019---tonicka.html>

<https://prateletozice.rajce.idnes.cz/2019 - Tonicka>

Pilné aktivity Tožických potvrzují, že drobné památky vznikají a přežívají především díky dobré vůli místních obyvatel.

2020 Michal Streubel

Na závěr

Aby nám i nadále smírčí kříže předávaly dávné zpravidla smutné příběhy je potřebné si mimo jiné připomínat dodnes platné teze Vladislava Navrátila z Vysočiny (1955-1986) spoluzakladatele Společnosti pro výzkum kamenných křížů, které sepsal po prvním setkání Společnosti:

..... zájem o tyto památky stoupá, o čemž svědčí i setkání zájemců o problematiku kamenných křížů uskutečněné v říjnu 1984 z podnětu Městského muzea v Aši. Přes názorovou rozdílnost byl stanoven společný cíl – evidence a ochrana těchto mizejících objektů....

..... vybudovat vyčerpávající seznam památek společně s prověrkou písemných pramenů a připravit tak základ pro seriózní výzkum

..... často by přitom stačilo málo k jejich záchraně. Bohužel v mnoha případech nejsou památkově chráněné, prakticky se o nich neví, a tak se doslova ztrácejí, aniž by to, kdo pozoroval. – A často stačilo k jejich záchraně památku posunout o pár metrů.....

Seznam z počátků dokumentace smírčích kamenů Benešovska

Jaroslav VIT
Karlova 2482
352 01 AŠ
Tel: 0182/52 55 11

REJSEK EVIDENČNÍCH KAMENŮ KAMENNÝCH OBJEKTŮ

Okres: **B e n e š o v**

1	2	3	4	5	6
Předseda lokalita číslo	Staveniště	Označení památky a popis památky	Autor popisu památky. Datum zjištění stavu	Seznam příloh	
55/81 + 3+	Arnoštovice obec Měchmaničky 359 328 329	U kostela sv. Šimona Judy	P kamenné kříže. Podle typu spíše hřbit.+ žal.+ o reliéf. corpusu, obrys + tvoří rosné, kte- ré zabývají památky do II. poloviny 18. stol. Druhý + má jehel. zakonč. ramena. Třetí + navazuje na náhrobní desku.	Jaroslav VIT 20.6.1987	Fotografie
56/87 + 1+ #33	Čechtice 352	U kostela v místě P	Kamenný kříž. Žalový, 0,5m vysoký, opatřen nápisem se symboly slunce. Ramena ukonč. jehel. listy. Poškozen.	Jaroslav VIT 20.6.1987	Fotografie
57/87 X 10 #36	Lašno obec 353	V poloze U křížka STALICHOV 0	Křížový kámen. Kámen tvaru menhiru, se ži- vo vysok. křížem na oběd. str. vysoká arabská l. legenda: Na místě zahynulo 9 švédů, 9 svatců, 9 husitů, atd. Na + má být 9 křížů. Nebyly náci- zony nezná, že se jedná o ji- ný kámen než ohlávil sověta z ONV Benešov.	Jaroslav VIT 20. 6. 1987	Fotografie
58/87 X 1+	Čechtice obec Pactupice 384	U kostela sv. Jakuba	Kamenný kříž. Podle typu hřbitovní kříž. žal.+ jehož obrys tvoří ro- sné, fa patě + hřeb. nápis. Vyroben reliéf. Krista ve stejném místě má být kříž. Kámen z přelovce 0,22 m vy- soký, kámen na ploze	Jaroslav VIT 20. 6. 1987 K. Hus	Fotografie

Hlavní tištěné zdroje:

Kolektiv autorů, 1997, 2001: Kamenné kříže Čech a Moravy, Argo Praha 1997, 2001.

Nusek, J, Svoboda, J a kolektiv, 2001: Příběhy Kapliček 6. samostatná příloha vlastivědného časopisu Pod Blaníkem roč. V. (XXVII.) 2001.

Kolektiv autorů, 2007: Kamenné kříže Čech a Moravy, Katalog dodatků, 300 nových křížů, in Sborník Společnosti pro výzkum kamenných křížů, Muzeum Aš 2007.

Kolektiv autorů, 2013: Kamenné kříže Čech a Moravy, Katalog dodatků, 688 nových křížů, in Sborník Společnosti pro výzkum kamenných křížů, Muzeum Aš 2013.

Pod Blaníkem – vlastivědný čtvrtletník Benešovska, Vlašimska, Voticka, Českého Meránu a Dolního Posázaví

Dědictví Koruny české – časopis ochránců a přátel našeho kulturního dědictví vydává Nezávislá památková unie

Hlavní internetové zdroje:

<http://smircikrize.euweb.cz/>

<https://www.pamatkovykatalog.cz/>

<https://mapy.cz>

V červenci 2021 sestavil

Michla Streubel